

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
Національний авіаційний університет  
Інститут доуніверситетської підготовки

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ  
«ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД –  
ДОУНІВЕРСИТЕТСЬКА ПІДГОТОВКА –  
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД»

Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної  
конференції  
28 травня 2015 року

КИЇВ 2016

УДК 373.57:378 (063)

ББК Ч 448.44 я431

А 437

**Актуальні проблеми в системі освіти «загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад»**: зб. матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 травня 2015 р., м. Київ, Національний авіаційний університет / наук. ред. Н. П. Муранова. – К : – НАУ, 2015. – 256 с.

До збірника увійшли статті доповідей учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми в системі освіти «загальноосвітній навчальний заклад – доуніверситетська підготовка – вищий навчальний заклад» (28.05.2015 р., м. Київ), що проводилася в Інституті доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету спільно з науковими установами та навчальними закладами освіти України.

Адресований науковцям, викладачам ЗНЗ, ВНЗ, аспірантам і працівникам з галузі освіти.

#### **Редакційна колегія:**

**Муранова Н. П.**, доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету (голова);

**Буркова Л. В.**, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з наукової роботи Інституту обдарованої дитини НАПН України (заступник голови);

**Черіпко С. І.**, заступник директора з навчальної роботи Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету;

**Бруяка О. О.**, кандидат технічних наук, доцент, начальник навчально-методичного відділу Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету;

**Бугайов О. Є.**, кандидат технічних наук, доцент кафедри базових і спеціальних дисциплін Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету.

*Рекомендовано до друку науково-методично-редакційною радою Інституту доуніверситетської підготовки Національного авіаційного університету (протокол № 4 від 30.05.2015 р.).*

УДК 373.54-057.874:378.1(043.2)

Кисельова Ірина  
м. Конотоп

### МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

*У статті розглядається проблема моніторингу якості підготовки старшокласників до навчання у вищі навчальні заклади. Визначено умови, що впливають на якість шкільної освіти та підготовки до вступу у вищі навчальні заклади. Розкрито сутність профільного навчання у конкретному навчальному закладі.*

**Ключові слова:** старшокласники, моніторинг, якість підготовки, навчально-методичне забезпечення, профільне навчання, вищий навчальний заклад, середня школа, підготовка до навчання.

*The paper deals with the problem of monitoring the quality of senior pupils' preparation for their studies in higher education institutions. The factors that influence the school quality and the quality of senior pupils' preparation for entering a higher education institution have been defined. The essence of subject-oriented training in a particular education institution has been explained.*

**Keywords:** senior pupils, monitoring, preparation quality, methodological support, subject-oriented training, higher education institution, secondary school, training for studies.

Майбутнє будь-якої країни залежить від якості її національної освіти, адже освіта формує найважливіше багатство держави – людський потенціал. Якість освіти населення розкриває якість суспільного життя країни й визначає ступінь конкурентно-спроможності громадян ринку праці. Для того, щоб забезпечити належний рівень життя суспільства загалом і кожного її члена зокрема, необхідно вміти управляти якістю освіти за допомогою моніторингу.

Якість науково-методичного забезпечення (НМЗ) навчально-виховного процесу виступає детермінантою ефективності системи освіти внаслідок наявності прямих кореляційних зв'язків із її результатами: рівнем готовності старшокласників до вступу у вищі навчальні заклади (ВНЗ), рівнем сформованості ключових і предметних компетенцій випускників, рівнем організації методики навчання, рівнем упровадженості провідних психолого-педагогічних теорій і концепцій в освітнє середовище тощо. Це визначає актуальність оцінювання якості науково-методичного забезпечення освіти старшокласників та підготовки вступу у ВНЗ. Сутність й основні завдання моніторингу якості освіти старшокласників у процесі їх підготовки до навчання у ВНЗ передбачають проведення системного аналізу наявного науково-методичного забезпечення для можливості здійснення педагогічного супроводу й корекції рівня навчальних досягнень учнівської молоді [1, с. 7].

Питання, пов'язані зі становленням моніторингу підготовки старшокласників до навчання у ВНЗ, розглядаються в багатьох педагогічних наукових дослідженнях. Так, теоретико-методичні засади організації моніторингових досліджень висвітлювали автори С. Бабінець, Л. Ващенко, П. Клименко, Н. Муранова; аналіз світових досягнень та окреслення українських перспектив моніторингу якості освіти здійснювали вчені О. Локшина, О. Ляшенко; моніторинг як сучасний засіб управління якістю освітнього процесу у ВНЗ досліджували такі науковці як: Н. Байдацька, В. Вербець, А. Денисенко, П. Дмитренко, С. Костогриз, Г. Красильникова, О. Островерх, М. Скиба, Л. Серкова, Н. Шақун та ін. [2, с. 157].

Мета статті – проаналізувати здійснення підготовки до навчання до ВНЗ на досвіді роботи педагогів і спеціалістів Конопотської спеціалізованої школи І–ІІІ ступенів № 12.

У Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті (2002) окреслено завдання, що стоять перед середньою школою, а саме: створення умов для розвитку особистості, творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати й навчатися протягом життя [3]. Отже, старшокласників потрібно цілеспрямовано готувати до майбутньої діяльності в професійній сфері.

При вивченні організації якості підготовки старшокласників нами було поставлено низку дослідницьких завдань, серед яких:

з'ясування змісту терміну «моніторинг»; визначення загальних тенденцій у діяльності органів управління освітою з організації якості освіти; оцінювання ефективності організації підготовки старшокласників до навчання у ВНЗ; визначення факторів, що впливають на якість освіти й підготовки до вступу у ВНЗ; прогнозування динаміки ефективності підготовки та навчання старшокласників.

Об'єктами дослідження виступили: обдаровані учні та старшокласники Конотопської спеціалізованої школи I–III ступенів № 12; форми організації якісної підготовки старшокласників до вступу до ВНЗ; рівень навчальних досягнень старшокласників; створення умов у ЗНЗ для організації ефективної підготовки старшокласників; якісний склад педагогічних працівників, які здійснюють підготовку учнів; психологічний супровід при здійсненні профільного навчання [4].

Важливим напрямом роботи педагогічних працівників є створення й упровадження науково-методичного забезпечення навчального процесу шляхом створення навчальних планів, навчальних програм, тестових завдань та системи їх оцінювання, методичних вказівок щодо оформлення учнями змісту модульних контрольних робіт, інформаційно-методичних листів, методичних вказівок для проведення вступного тестування, підручників і навчальних посібників. Загалом наявну систему навчально-методичного забезпечення процесу підготовки старшокласників і абітурієнтів до вступу у ВНЗ можна подати у вигляді структурно-функціональної моделі [5, с.189].

Так, Н. Муранова у своїх наукових працях розглядає НМЗ доуніверситетської фізико-математичної підготовки старшокласників (ФМпс) як процес і результат створення інформаційно-технологічного ресурсу, що має забезпечувати якісну доуніверситетську ФМпс до навчання в технічному університеті (ТУ) на основі взаємодії з методичними системами ЗНЗ і ВТНЗ. Актуальність його розробки, апробації і впровадження визначається потребою забезпечення базового рівня підготовки старшокласників і необхідністю створення індивідуальної траєкторії розвитку знань і вмінь з фізики і математики відповідно до особливостей і компетенцій учнів. Автор визначає комплекс НМЗ доуніверситетської ФМпс як складне динамічне утворення

системного типу, елементи якого (методи, форми і засоби) у взаємозв'язках і взаємозумовленості забезпечують доуніверситетську ФМпс до навчання вТУ на основі взаємодії з НМЗ з математики і фізики ЗНЗ й ТУ.

*До критеріїв ефективності комплексного НМЗ ФМпс до навчання в ТУ нею віднесено: результативний* (як кількісний показник рівня якості знань і вмінь з фізики і математики старшокласників, результатів складання ЗНО й видів контролю навчальної успішності (вхідне, поточне, контрольне, підсумкове семестрове, підсумкове річне, підсумкове атестаційне рейтингове оцінювання); результатів вступу до ТУ); *комплексний* (розробка й впровадження НМЗ усі елементи навчального процесу доуніверситетської підготовки без переобтяження її зайвими елементами); *психологічний* (як результат якісної оцінки рівня задоволення суб'єктів освітнього простору наявним НМЗ, розвитку їх пізнавальної самостійності й активності у процесі навчання, мотивації до спільного зростання) [6, с. 23–24].

Сучасна система освіти України орієнтована на підвищення якості навчання у ЗНЗ, на проведення підготовки, що отримують випускники, у відповідність до державних і міжнародних стандартів, що є однією з передумов входження України у європейський освітній простір. Зміна джерел отримання інформації, що виникла за останні роки, не розв'язала проблеми інформаційного обслуговування управління. Рішення все ще приймаються на підставі неповної, несвочасної або неякісної інформації в умовах її дефіциту. Сьогодні активно ведеться пошук і впровадження єдиних стандартів освіти, єдиних форм контролю й оцінювання, таких, як зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО). Тож якісна підготовка старшокласників до ЗНО та вступу до ВНЗ є актуальною проблемою сьогодення. Необхідна модернізація процесу навчання, що включає не лише проведення ЗНО, а й підготовку вчителів та учнів до такої форми контролю як моніторинг якості процесу навчання старшокласників.

Під «моніторингом якості процесу навчання старшокласників» ми розуміємо цілеспрямоване, науково-обґрунтоване, динамічне, безперервне, системно-організоване відстеження стану процесу навчання старшокласників у будь-яку мить, з метою виявлення його відповідності бажаному результату, що здійснюється в ході

процесів збирання, опрацювання, систематизації, аналізу, оцінювання, інтерпретації інформації та забезпечує прогнозування й коригування його розвитку [7, с. 88].

З метою вивчення факторів, що впливають на якість освіти й підготовки до вступу до ВНЗ, було проведено анкетування за показниками, що визначають ефективність процесу навчання. Анкетування всіх категорій респондентів (керівник ЗНЗ, класний керівник, практичний психолог, батьки, вчителі, 42 учні 11 кл.) проводилося анонімно, що дало можливість одержати більш об'єктивну оцінку ефективності організації процесу навчання старшокласників до вступу у ВНЗ.

Результати проведеного моніторингу засвідчили, що в спеціалізованій загальноосвітній школі I–III ступенів № 12 м. Конотопа створена цілісна система підготовки старшокласників до вступу у ВНЗ; навчання організоване відповідно до Концепції профільного навчання в старшій школі, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України № 1456 від 21.10.2013 р. Викладання навчальних дисциплін здійснюють 12 вчителів-методистів, 43 спеціаліста I кваліфікаційної категорії, 11 спеціалістів вищої кваліфікаційної категорії. У цьому навчальному закладі розкриваються широкі можливості для задоволення освітніх потреб, у тому числі й щодо підготовки до ЗНО, а саме:

- запроваджено курси за вибором, поглиблено вивчаються окремі предмети, організовано роботу факультативів, забезпечено участь школярів у предметних олімпіадах та у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів – членів МАН України, працюють предметні гуртки;

- використано додаткові години варіативної частини навчального плану для поглибленого вивчення предметів, курсів за вибором, спецкурсів, організації індивідуальних та групових занять, забезпечується участь у секціях МАН;

- забезпечено педагогічними кадрами, якісний склад яких відповідає вимогам чинного законодавства;

- оснащено навчальні кабінети сучасним обладнанням і навчально-дидактичними посібниками;

- організовано роботу психологічної служби школи, що здійснює практичну роботу, відповідну психодіагностику, спрямовану на виявлення інтересів і психологічний супровід старшокласників.

У процесі моніторингу визначені основні завдання, що, на думку керівника навчального закладу та вчителів, які працюють у старших класах, батьків і 42 учнів, є пріоритетними щодо підготовки до ЗНО, а саме:

- формування готовності щодо свідомого вибору професії;
- підготовка до конкуренції ринку праці;
- орієнтація на певний вид професійної діяльності;
- реалізація принципу особистісно орієнтованого навчання для створення власної освітньої моделі кожного учня;
- формування соціальної, комунікативної та інформаційної компетенцій на професійному рівні;
- підготовка учнів до вступу у ВНЗ;
- забезпечення можливостей рівного доступу учнівської молоді до здобуття професійної освіти та початкової професійної підготовки;
- оволодіння учнями старших класів навичками самостійної науково-практичної діяльності.

Аналіз статистичних даних свідчить про те, що у 50 % учні 11-х кл. на високому рівні сформовані практичні навички, загальнонавчальні компетенції. Про це свідчить кількість учнів – претендентів на нагородження срібною медаллю «За високі досягнення» (7 учнів). Разом з тим, як позитивну тенденцію, необхідно відмітити, що в школі навчаються троє учнів, які стали переможцями II-го етапу (обласного) Всеукраїнських учнівських олімпіад у 2014–2015 н. р. За результатами анкетування 20,8 % батьків учнів відзначають, що підготовка учнів до вступу у ВНЗ є одним із пріоритетних завдань процесу навчання.

Цьому сприяє організація профільного навчання, що здійснюється в навчальному закладі за такими напрямками: іноземна філологія, фізико-математичний та хіміко-математичний. При цьому дотримано 100 % НМЗ процесу навчання.

Психологічна служба навчального закладу забезпечує психологічний супровід процесу навчання та підготовки старшокласників з метою успішної підготовки до ЗНО та до вступу до ВНЗ. Практичним психологом школи успішно здійснюється робота з вивчення освітніх потреб учнів, а саме: проводяться анкетування, тестування, співбесіди, індивідуальні та групові консультації. Шкільним психологом застосовуються апробовані

ефективні психодіагностичні методики для вивчення професійної спрямованості та визначення особистісних характеристик учнів. Найбільш популярна у фахівця – «Карта інтересів» і проєкційні тести різної спрямованості. За результатами діагностики, а також на запити педагогів і батьків організована психологічна корекція. Учителями успішно використовуються різні форми й методи щодо реалізації підготовки до вступу у ВНЗ. Так, старшокласники поглиблено вивчають математику, іноземні мови, хімію, географію, відвідують спецкурси та курси за вибором, факультативи, предметні гуртки, беруть активну участь у роботі секцій наукових об'єднань МАН та предметних олімпіадах.

Учителі школи вдало застосовують як індивідуальні, так і групові форми роботи. Респонденти відзначають, що переважно домінують традиційні уроки й заняття, 33,3 % – упроваджується система підготовки та захисту проєктів, 16,5 % – тренінги, 16,4 % – індивідуальні консультації, 4 % – інтерактивне навчання, 1 % – дослідження та експерименти. У школі систематично проводиться інформаційно-роз'яснювальна робота, організовуються зустрічі з викладачами ВНЗ та представниками різних професій, про що зазначають 97,6 % батьків та учнів.

За результатами проведеного нами дослідження можна визначити такі *умови ефективності підвищення якості підготовки старшокласників до вступу у ВНЗ*:

- упровадження системи моніторингу ефективності організації підготовки до вступу у ВНЗ;

- упровадження інформаційно комунікативних технологій навчання, ефективного використання в навчальному процесі програмно-педагогічних засобів;

- раціональний підбір кваліфікованих педагогічних кадрів і залучення науковців до здійснення підготовки до навчання;

- підвищення рівня професійної компетентності вчителів, які здійснюють підготовку старшокласників;

- координація спільної діяльності служб зайнятості населення, ЗНЗ, ВНЗ, методичних, психологічних служб і соціальних педагогів у питаннях організації допрофесійної підготовки учнівської молоді;

- забезпечення поповнення бібліотечних фондів навчальних закладів, районних, міських методичних кабінетів (центрів)

необхідною навчальною літературою, дидактичними матеріалами та програмно-педагогічними засобами навчання;

– проведення ретельного аналізу наявної матеріально-технічної бази навчальних кабінетів, прогностичних розрахунків її ефективного використання в умовах економічної та фінансової кризи;

– створення у ЗНЗ інтегрованих профільних предметних навчальних кабінетів, зміцнення й поповнення їх навчально-методичної бази;

– розробка регіональних авторських програм ефективних курсів і спецкурсів для організації профільного навчання як предметно, так і професійно орієнтованих [4].

Отже, на якість підготовки старшокласників до вступу у вищі навчальні заклади впливають: навчально–методичне забезпечення предметів, якість забезпечення педагогічними кадрами, організація профільного навчання, поглиблене вивчення предметів, участь школярів у предметних олімпіадах, у роботі МАН і предметних конкурсах, організація індивідуальних і групових занять, відвідування курсів підготовки до вступу при ВНЗ.

#### **ЛІТЕРАТУРА**

1. Андреев В. И. Проблемы педагогического мониторинга качества образования // Известия Российской Академии Наук. – № 1. – 01.

2. Василишин Л. Деякі сучасні проблеми моніторингу діяльності навчальних закладів // Педагогіка та психологія освіти. – 2002. – № 1. – С. 157–160.

3. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.

4. Мазалова О. Г. Моніторинг організації допрофільної підготовки та профільного навчання філологічного профілю загальноосвітніх навчальних закладів Автономної Республіки Крим [Електроний ресурс] /О. Г. Мазалава. – Режим доступу : <http://ua-referat.com>.

5. Моніторинг як складова системи управління якістю вищої освіти : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. / М. Кісіль. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2009. – С. 188–190.

6. Муранова Н. П. Теоретичні і методичні засади фізико-математичної підготовки старшокласників до навчання в

технічному університеті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.09. «Теорія навчання» / Н. П. Муранова. – Тернопіль, 2014. – 40 с.

7. Майоров А. Н. Мониторинг в образовании / А. Н. Майоров. Книга 1/А. – СПб. : Образование – Культура, 1998. – 344 с.